

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Digitální učební materiál

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Expresionismus a počátky abstraktního umění
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_21_13
Pořadí DUMu v sadě	13
Vedoucí skupiny/sady	Mgr. Jaromír Baranok
Datum vytvoření	22. 2. 2013
Jméno autora	Mgr. Jaromír Baranok
e-mailový kontakt na autora	baranok@gymjev.cz
Ročník studia	4. ročník
Předmět nebo tematická oblast	dějiny kultury
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Pracovní list popisující základní rysy a představitele expresionismu. Seznamuje také s uměleckými názory Vasilije Kandinského, který stál u zrodu abstraktního umění. Inovace: mezipředmětové vztahy (výtvarná výchova, dějepis), využití ICT, mediální techniky.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

EXPRESIONISMUS

Znaky

- umělecký směr, k průkopníkům expresionismu je řazen Edvard Munch (1863 – 1944), roku 1905 vzniká skupina Die Brücke, první expresionistická skupina
- expresionismus je označován za umění protestu
- „hluboký soucit s lidským utrpením, chudobou, násilím a vášní... Chtěli čelit tvrdé realitě života a vyjadřovat soucit s vydědenci a ošklivými lidmi,..., mít možnost vytrhnout „měšťáka“ z jeho skutečného nebo domnělého uspokojení.“¹
- dílo je výrazem niterných pocitů a pudovosti
- deformace obrysů, ostré barevné akordy, deformace skutečnosti²
- po nástupu nacismu v Německu byla některá expresionistická díla zařazena na výstavu tzv. zvrhlého umění³, mnohá byla konfiskována, někteří autoři byli vypovězeni z Německa

Předchůdci expresionismu

- expresi (sdělení silných emocí) najdeme už v uměleckých dílech pravěku, je tedy tendencí v umění,
- za předchůdce expresionismu je rovněž považován Vincent van Gogh (1853 – 1890)

Expresionistické skupiny

- Die Brücke (v překladu Die Brücke = most), založena 1905 v Drážďanech, od roku 1908 v Berlíně)
- členové: Ernst Ludwig Kirchner, Fritz Bleyl, Erich Heckel a Karl Schmidt-Rottluff, dále Emil Nolde, Max Pechstein a Otto Mueller
- příslušníci skupiny měli společný ateliér, modely
- motivy z prostředí cirkusů, městského života, sociální motivy
- inspirace v „primitivním“ umění - typická až křečovitá exprese

Der Blaue Reiter (Modrý jezdec) - založena 1911 v Mnichově

- zakladateli byli Vasilij Kandinskij, Gabriela Münterová, Alfred Kubin a Franz Marc
- inspirace v „primitivním“ umění – prostota, naivita, inspirace lidovým a středověkým uměním, důraz na výrazné barvy

¹ GOMBRICH, E. *Příběh umění*. Vyd. 2., rev., v MF a Argu 1. Praha: Mladá fronta, 2001, s. 566-567. ISBN 80-204-0685-9.

² podle ODEHNALOVÁ, Alena. *Vybrané kapitoly z dějin kultury XX. století*. 1. vyd. Brno: CERM, 2001, s. 49. ISBN 80-720-4211-4.

³ Zvrhlé umění (Die Entartete Kunst) – termín, kterým nacisté v Německu označovali moderní umění (dadaismus, surrealismus, kubismus nebo fauvismus, expresionismus aj.) Autoři těchto děl nesměli tvořit a vystavovat. Jejich díla byla zabavena, či zničena. Taktéž název výstavy z roku 1937. Jejím cílem bylo představit degenerované, neárijské umění.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

PŘEDCHŮDCI EXPRESIONISMU

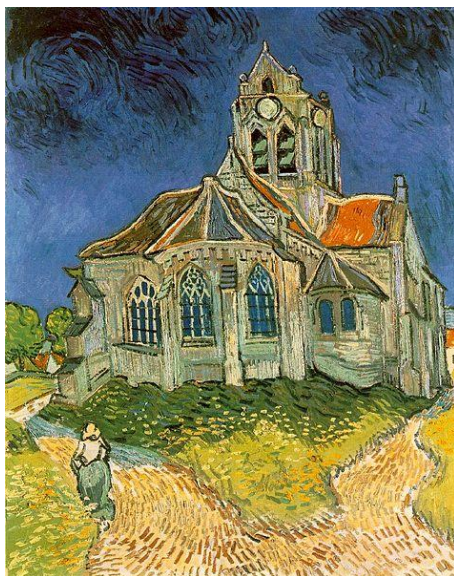
Vincent van Gogh
(1853 – 1890)

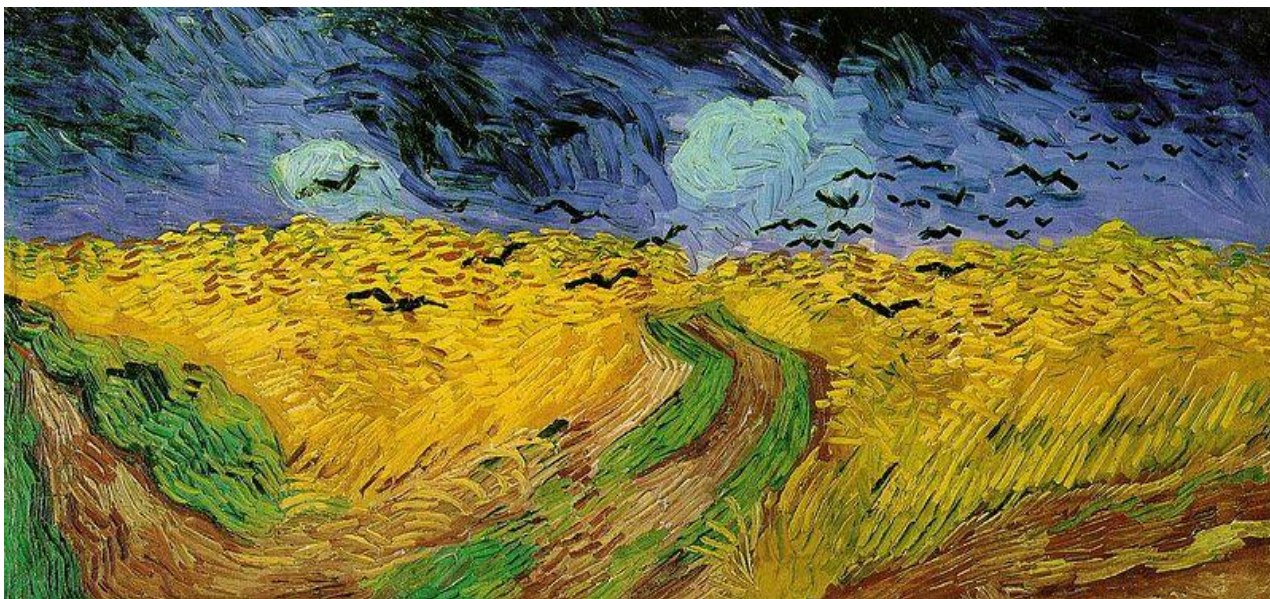
Charakteristika

- malba pod vlivem emocí, zachytil stav své duše, měnil tvar věcí, zobrazení prostých věcí

1. Jaké emoce evokují obrazy **Kostel v Auvers (1890)** a **Obilné pole s havrany (1890)**?

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:L%27%C3%A9glise_d%27Auvers-sur-Oise.jpg, licence PD

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vincent van Gogh \(1853-1890\) - Wheat Field with Crows \(1890\).jpg?uselang=cs](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vincent_van_Gogh_(1853-1890)_-_Wheat_Field_with_Crows_(1890).jpg?uselang=cs), licence PD

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

EXPRESIONISTÉ

Edward Munch
(1863 – 1944)

Charakteristika

- norský umělec, průkopník expresionismu
- zachycení psychickým dojmů
- tematika: úzkost, smrt, melancholie, trýznivá láska, osamělost
- prohlásil: „Není třeba víc malovat pokoje, muže, jak čtou, a ženy, jak pletou, – měli by to být živoucí lidé, dýchající, trpící a milující.“⁴

2. Jaké emoce evokuje obraz Výkřik (1893)? Co je ohniskem obrazu? Co připomíná tvář osoby?

Výkřik – viz <http://www.odaha.com/edvard-munch/reprodukce>

3. Jaké pocity zacycuje obraz Puberta (1894/95)?

Puberta – viz <http://www.odaha.com/edvard-munch/reprodukce>

James Ensor
(1860-1949)

Charakteristika

- belgický malíř
- symbolista, část tvorby řazen k expresionistům⁵
- zobrazoval fantaskní náměty (uliční scény, podivné předměty, grimasy), fascinace maskami, až hrůzná fantazie
- jasné barvy
- nejslavnější obraz: Vjezd Krista do Bruselu (1888)
- obdivován surrealisty

4. Jaké typické rysy stylu J. Ensora naleznete na obrazu Vjezd Krista do Bruselu?

Viz http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Christ%27s_Entry_Into_Brussels_in_1889.jpg

⁴ MRÁZ, Bohumír a Marcela MRÁZOVÁ. Encyklopedie světové malířství. 1. vyd. Praha: Academia, 1988, s. 410

⁵ MRÁZ, Bohumír a Marcela MRÁZOVÁ. Encyklopedie světové malířství. 1. vyd. Praha: Academia, 1988, s. 167

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ernst Ludwig Kirchner
(1880 – 1938)

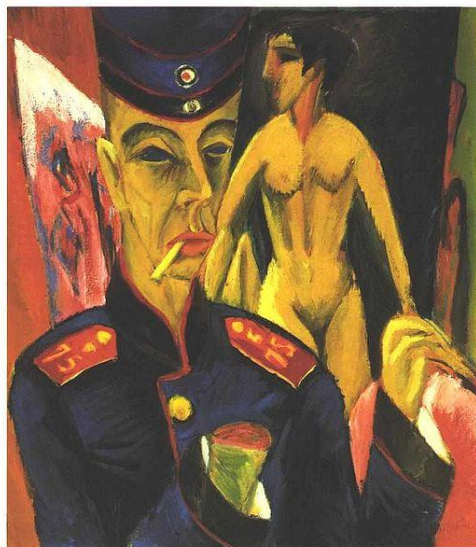
Charakteristika

- tematika: výjevy z městského života, krajiny
- ostré kontrasty, deformace výrazu, erotika
- dílo v roce 1937 zkonfiskováno nacisty, autor spáchal sebevraždu

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kirchner_1909_Marzella.jpg, licence PD

Marzella, 1909

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kirchner_-_Selbstbildnis_als_Soldat.jpg, licence PD

Autoportrét - jako voják, 1915

Franz Marc
(1880 -1916)

Charakteristika

- hlavní téma: svět zvířat
- libovolné zacházení s barvou
- hledal vzorovou formu, „podstatu“ předmětů, chtěl je zobrazit „zevnitř“
- „Nechceme už reprodukovat přírodu, ale chceme ji rozrušit, abychom mohli odhalit mocné zákony skryté za pěkným zevnějškem věcí.“⁶ (Franz Marc)
- v roce 1937 Marcovo dílo zabaveno nacisty jako „zvrhlé umění“
- Franz Marc padl roku 1916 u Verdunu

⁶ ODEHNALOVÁ, Alena. *Vybrané kapitoly z dějin kultury XX. století*. 1. vyd. Brno: CERM, 2001, s. 52. ISBN 80-720-4211-4.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

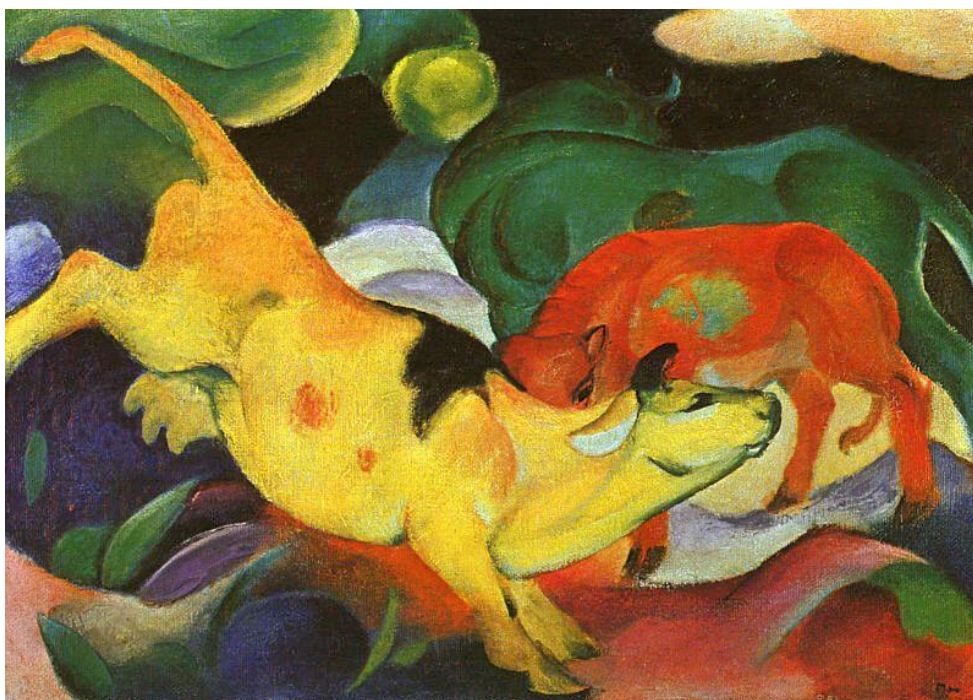
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

5. Jaké typické rysy Marcovy tvorby lze nalézt na obrazech *Sen* (1911) a *Krávy – červená, zelená žlutá* (1912) ?

[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:17. El sue%C3%B1o.jpg?uselang=cs](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:17._El_sue%C3%B1o.jpg?uselang=cs), licence PD

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Marc-cows.jpg?uselang=cs>, licence PD

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

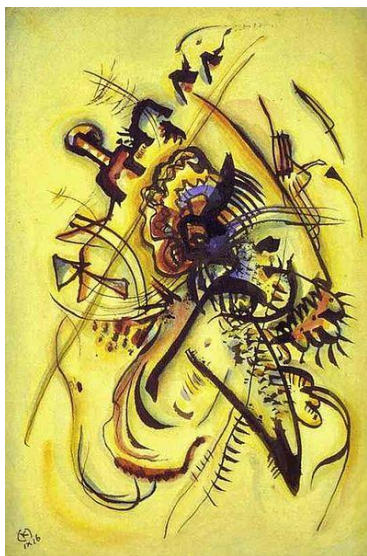
POČÁTKY ABSTRAKTNÍHO MALÍŘSTVÍ

Vasilij Kandinskij
(1866-1944)

Charakteristika

- patří k zakladatelům abstraktního umění
- v roce 1910 vytváří svůj první abstraktní obraz
- jako člen skupiny Der Blaue Reiter vydává roku 1912 knihu O duchovním umění, v níž říká „že se divák musí naučit vidět v obraze vyjádření duševního stavu, nikoli zobrazení předmětů“⁷
- dále píše: „Barva je prostředek bezprostředního působení na duši. Barva je klávesa. Oko je úderné kladívko. Duše je klavír s mnoha strunami. Umělec je ruka, která úderem na tu nebo onu klávesu způsobí vibraci duše.“
„Také forma, i když je zcela abstraktní, rovnocenná geometrické, má své vnitřní znění. Má duchovní podstatu, jejíž vlastnosti jsou totožné s tou formou.“⁸
- „předměty“ nahrazuje psychologické působení barvy⁹

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:To_the_Unknown_Voice.JPG?uselang=cs, licence PD

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fugue.JPG?uselang=cs>, licence PD

Neznámý hlas, 1916

Fuga, 1914

⁷ ODEHNALOVÁ, Alena. *Vybrané kapitoly z dějin kultury XX. století*. 1. vyd. Brno: CERM, 2001, s. 52. ISBN 80-720-4211-4.

⁸ LAMAČ, Miroslav. *Myšlenky moderních malířů: Od Cézanna po Dalího*. 4. přepracované vyd. Praha: Odeon, 1989, s. 200. ISBN 80-207-0087-0.

⁹ MRÁZ, Bohumír a Marcela MRÁZOVÁ. *Encyklopedie světové malířství*. 1. vyd. Praha: Academia, 1988, s. 203

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řešení

1. Možné řešení: tíseň, melancholie, napětí.
2. Možné řešení: úzkost, strach, nejistota, vzrušení. Ohniskem - hlava křičící postavy. Karikatura.
3. Možné řešení: ostych, nejistota, znepokojení.
4. Kostlivci, uliční scény, podivné předměty, grimasy, masky, rej postav, transparenty, nápis Ať žije společnost, fantaskní pojetí novozákonního příběhu.
5. Libovolné zacházení s barvou, výrazné barvy, zobrazování zvířat, Sen – inspirace lidovým uměním, naivita.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1. Literatura

GOMBRICH, E. *Příběh umění*. Vyd. 2., rev., v MF a Argu 1. Praha, 2001. ISBN 80-204-0685-9.
LAMAČ, Miroslav. *Myšlenky moderních malířů: Od Cézanna po Dalího*. 4. přepracované vyd. Praha: Odeon, 1989. ISBN 80-207-0087-0.
MRÁZ, Bohumír a Marcela MRÁZOVÁ. *Encyklopedie světové malířství*. 1. vyd. Praha: Academia, 1988.
ODEHNALOVÁ, Alena. *Vybrané kapitoly z dějin kultury XX. století*. 1. vyd. CERM, 2001, 318 s. ISBN 80-720-4211-4.
PIJOAN, José. *Dějiny umění*. 9. 3. vyd. Praha: Odeon, 1991. ISBN 80-207-0098-6.
PROKOP, Vladimír. *Kapitoly z dějin výtvarného umění: pro výuku dějin umění na středních školách*. 1. vyd. Sokolov: O.K.-Soft, 1996, 67 s. ISBN 80-238-0377-8.

2. Obrázky

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:17_El_sue%C3%B1o.jpg?uselang=cs, licence PD, (cit. 21-02-2013)
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Fugue.JPG?uselang=cs>, licence PD, (cit. 21-02-2013)
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:L%27%C3%A9glise_d%27Auvers-sur-Oise.jpg, licence PD, (cit. 21-02-2013)
<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Marc-cows.jpg?uselang=cs>, licence PD, (cit. 21-02-2013)
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:To_the_Unknown_Voice.JPG?uselang=cs, licence PD, (cit. 21-02-2013)
[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vincent_van_Gogh_\(1853-1890\)_-_Wheat_Field_with_Crows_\(1890\).jpg?uselang=cs](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vincent_van_Gogh_(1853-1890)_-_Wheat_Field_with_Crows_(1890).jpg?uselang=cs), licence PD, (cit. 21-02-2013)
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kirchner_1909_Marzella.jpg, licence PD, (cit. 21-02-2013)
http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Kirchner_-_Selbstbildnis_als_Soldat.jpg, licence PD, (cit. 21-02-2013)

3.

Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv využití podléhá autorskému právu. Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA (www.creativecommons.cz).